

Vanamo palaa juurilleen

Keisarillisen Suomen senaatin 29. toukokuuta 1897 vahvistamisessa säännöissä yhdistyksemme viralliseksi nimeksi tuli ”Vanamo, suomenkielisen luonnontieteen ystävät”. Seuran tarkoituksena oli ”edistää suomenkielen käytäntöä luonnontieteiden, varsinkin kasvi- ja eläintieteen alalla” muun muassa kokoamalla ja tarvittaessa muodostamalla uusia sanoja suomenkielistä tiedesanaa varten, rikastuttamalla luontoa koskevaa suomenkielistä kirjallisuutta sekä keskusteluilla ja esitelmillä.

Vanamon perustehtävä on yhä ajankohtainen: miten voimme varmistaa sen, että englannin kielen rinnalla myös suomenkielinen biologian kieli kehittyy. Kotikieli voi säilyä myös tieteen kielenä vain, jos sitä käytetään ja sen rakenteita kehitetään. Nykyään englannin asema luonnontieteiden kansainvälisenä yhteiskielenä on täysin kiistaton — se on vähintään yhtä vahva kuin latinan asema uuden ajan alussa. Myös suomalaisten biologien on välttämätöntä julkaista englanniksi voidakseen osallistua oman alansa kansainväliseen tieteelliseen keskusteluun. Englannin ylivoimainen asema biotieteissä näkyy esimerkiksi siinä, että tieteellisen vaikuttavuuden arviointi perustuu käytännössä lähes yksinomaan englanninkielisiin julkaisuihin. Etenkin monet angloamerikkalaiset biologit tunnetusti viittaavat vain englanninkielisiin lähteisiin.

Terminologia on minkä tahansa tieteenalan kulmakivi. Varsinkin aloilla, joilla on suoria kytköksiä kansalaisten arkielämään, suomenkielinen sanastotyö on tärkeää — esimerkiksi kasvien ja lintujen laaja harrastus edellyttää, että yhteisen mielenkiinnon kohteista voidaan puhua niiden suomenkielisillä nimillä. Vähintään yhtä tärkeää on, että uusin biologinen tieto välittyy nopeasti yhteiskunnalliseen keskusteluun esimerkiksi puhuttaessa ilmastonmuutoksesta, luonnon monimuotoisuudesta tai geneettisesti muunnelluista eliöistä. Tulevaisuudessakin on kysyntää suomenkielisille oppikirjoille ja tietokirjallisuudelle, kansalaisille ja viranomaisille on tarjottava suomenkielistä tutkimuspohjaista tietoa, ja esimerkiksi biologian opettajia, opiskelijoita, toimittajia ja kääntäjiä sekä biologian eri alojen harrastajia on tuettava selvällä suomen kielellä.

Suomen Akatemia myönsi vuoden 2011 alussa rahoituksen Helsingin yliopistossa toteutettavalle hankkeelle Tieteen kansallinen termipankki. Hankkeessa on tarkoitus kartoittaa tutkimuksen käytössä oleva suomenkielinen termistö ja suhteuttaa se kunkin tieteenalan kansainväliseen käsitteistöön. Tavoitteena on luoda perusta Suomessa harjoitettavien tieteenalojen yhteiselle monikieliselle termipankille, joka olisi vapaasti käytettävissä Tieteellisten seurain valtuuskunnan palvelimessa. Hanke on kiinteässä yhteydessä kansalliseen tutkimusinfrastruktuuriin ja sitä kautta myös eurooppalaisiin ja globaaleihin tietojärjestelmiin.

Tieteen kansallinen termipankki koskee kaikkia tieteenaloja, niiden opetusta, tutkijankoulutusta ja tutkimuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Kaikkien tieteellisten seurojen tavoitteena tulisi olla siitä huolehtiminen, ettei suomen kielen kehittämisen laiminlyönnin vuoksi pääse syntymään turhaa kuilua tieteellisen tiedon tuottajien ja sitä käyttävien välille. Suomen Biologian Seura Vanamo on oman alansa suomenkielisen termityön pioneeri, ja se osallistuu nuoruutensa innolla myös tähän uuteen hankkeeseen!

Jouko Rikkinen